

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
Rotel 060303

DOM
2020-12-16
Stockholm

Mål nr
M 5346-19

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Östersunds tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2019-04-16 i mål nr M 1648-18 och M 1649-18, se bilaga A

PARTER

Klagande

1. Länsstyrelsen i Gävleborgs län
801 70 Gävle

2. I E

3. K E

4. R H

Ombud för 2-4: W J

Motparter

1. Föreningen Hillesjöns Framtid

2. Hillesjönsänkningen av år 1926, 885000-3602

3-25.

Dok.Id 1634450

Postadress Box 2290 103 17 Stockholm	Besöksadress Birger Jarls Torg 16	Telefon 08-561 670 00 08-561 675 50 E-post: svea.hovratt@dom.se www.svea.se	Telefax	Expeditionstid måndag – fredag 09:00–16:30
---	---	---	----------------	---

SAKEN

Anmälan om sänkning av tröskeldammen i Verkmyraån vid utloppet ur Hillesjön på fastigheten XXX i Gävle kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Med upphävande av mark- och miljödomstolens dom fastställer Mark- och miljööverdomstolen Länsstyrelsens i Gävleborgs län beslut 2018-05-21, dnr 4078-2016 och 61-2017.

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Länsstyrelsen i Gävleborgs län har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva mark- och miljödomstolens dom och fastställa länsstyrelsens beslut den 21 maj 2018 att Hillesjösänkningen av år 1926 har rätt att sänka tröskeldammen i Verkmyraån vid utloppet ur Hillesjön med 20 cm.

R H, I E och K E har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva mark- och miljödomstolens dom och fastställa länsstyrelsens beslut den 21 maj 2018.

Föreningen Hillesjöns framtid m.fl har motsatt sig att mark- och miljödomstolens dom ändras. .

Övriga motparter har inte yttrat sig.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Länsstyrelsen i Gävleborgs län har anfört bl.a. följande: Mark- och miljödomstolens dom innebär en betydande inskränkning i ett aktivt och sedan länge lagakraftvunnet sjösänkningsföretag. Länsstyrelsens uppfattning av gällande rätt är att tillståndsprövade sjösänkningsföretag och andra dikesföretag har rättskraft enligt miljöbalken (24 kapitlet 1 § miljöbalken och 5 § lagen om införande av miljöbalken). Det innebär en rätt att vid behov genomföra de rensningar som krävs för att bibehålla de djup och lägen på diken m.m. som har angivits i tillståndet (förrättningen). För det krävs inget tillstånd utan endast en anmälan till länsstyrelsen om rensningen kan påverka fisket (11 kapitlet 15 § miljöbalken). Det finns även en underhållsskyldighet att vid behov underhålla diken m.m. som ingår i företaget så att det inte uppstår skada på allmänna och enskilda intressen. Underhållsskyldigheten innebär dock inte någon

skyldighet att vidta mer åtgärder än vad som krävs för att undvika skada på sådana intressen. Mark- och miljödomstolens dom har skapat en osäkerhet kring hur långt rätten för ett lagakraftvunnet dikes-/sjösänkingsföretag sträcker sig för att bibehålla de djup och lägen som angivits i tillståndet. Genom mark- och miljödomstolens beslut att förbjuda anmäld sänkning av dammen blir sjösänkingsföretaget verkningslöst eftersom det inte finns någon nytta med att rensa ån nedströms eller uppströms den anlagda dammen då det ändå är dammen som styr nivån i sjön.

R H, I E och K E har i huvudsak anfört följande: Det finns ett sjösänkingsföretag för Hillesjön som lämnades tillstånd 1926. Tillståndet är fortfarande giltigt. Det innefattar en rätt att utföra de rensningar som krävs för att bibehålla de tillståndsgivna djupen i diken och Verkmyraån som ingår i sjösänkingsföretaget. Den anlagda dammen i utloppet till Verkmyraån saknar däremot tillstånd. I dess nuvarande utformning har det bevisligen uppstått problem för dem. Av de av länsstyrelsen genomförda inmätningarna framgår att dammen har en inverkan på vattennivån och grundvattennivåer. Det innebär att dammen inte är laglig i dagens utformning. Tillstånd skulle ha sökts för anläggande av dammen 1994 enligt dåvarande 4 kap. 1 § vattenlagen (1983:291) och de arbeten som genomfördes på dammen 2010 och 2012 var tillståndspliktiga enligt 11 kap. 9 § miljöbalken. Hillesjön bör återgå till den vattennivå och de villkor som har bestämts i 1926 års sjösänkingsföretag. I annat fall måste en omprövning och förändring av vad som bestämdes i sjösänkingsföretaget prövas i en särskild ansökan. De anser att länsstyrelsens beslut från den 21 maj 2018 om en sänkning av tröskeldammen i Verkmyraån med 20 cm på fastigheten XXX ska fastställas.

Föreningen Hillesjöns Framtid m.fl. har i huvudsak vidhållit vad de anförde i mark- och miljödomstolen.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Mark- och miljödomstolens dom har överklagats, förutom av länsstyrelsen, av R H, I E och K E. Dessa fastighetsägare har tidigare vänt sig till länsstyrelsen med klagomål på för hög vattennivå i Hillesjön och var således parter i det tillsynsärende (dnr 4078-16) som länsstyrelsen också beslutade om den 21 maj 2018. Genom beslutet konstaterade länsstyrelsen att sjösänkingsföretaget hade rätt att genomföra den anmälda sänkningen och avslutade samtidigt tillsynsärendet om klagomål på hög vattennivå eftersom länsstyrelsen bedömde att problemet med vattenståndet skulle upphöra genom sänkningen av tröskeldammen. Eftersom mark- och miljödomstolen har upphävt länsstyrelsens beslut och förbjudit sjösänkings-företaget att vidta den begärda sänkningen av dammen har R H, I E och K E rätt att klaga på mark- och miljödomstolens dom.

Som underinstanserna har redovisat finns för Hillesjön ett sjösänkingsföretag som fortfarande är giltigt. Det bildades genom en förrättning år 1926 enligt äldre vattenlagen (1918:523). Sjösänkingsföretaget har nyvald styrelse och är således aktivt och inte övergivet (jfr MÖD 2007:32). I sjösänkingsföretaget ingår bland annat Hillesjöns utlopp Verkmyraån.

Av utredningen framgår att den reglerbara damm som byggdes 1994 i Verkmyraån ca 300 meter nedströms Hillesjön för att höja vattennivån i sjön aldrig prövades enligt dåvarande vattenlag (1983:291) och därmed saknade tillstånd. Inte heller den fasta damm av morän- och stenmassor (tröskeldamm) som anlades 2010 strax uppströms för att ersätta den reglerbara dammen prövades, vilket skulle ha gjorts enligt miljöbalken som då hade ersatt 1983 års vattenlag. Tröskeldammen saknar således tillstånd. Inte heller en höjning av tröskeldammen som enligt vissa uppgifter gjordes 2012 har tillståndsprovats trots att utredningen visar att även det arbetet var tillståndspliktigt.

Sjösänkingsföretaget har till länsstyrelsen anmält att man vill sänka tröskeldammen i Verkmyraån med cirka 20 centimeter för att komma till rätta med de problem som nuvarande vattennivån i Hillesjön innebär för jordbruks- och skogsmark. Frågan i

målet är om sjösänkingsföretaget har rätt att genomföra sänkningen eller om åtgärden ska förbjudas som mark- och miljödomstolen har gjort.

Mark- och miljööverdomstolen konstaterar att sjösänkingsföretaget alltså är aktivt och att dess tillstånd att sänka sjön gäller, även om det är från 1926, enligt 5 § lagen (1998:811) om införande av miljöbalken. Därmed har sjösänkingsföretaget också enligt 11 kap. 17 § miljöbalken ett underhållsansvar som innebär såväl en rättighet som en skyldighet att underhålla anläggningen och rensa diken och övrigt som ingår i anläggningen. Den olovligt anlagda tröskeldammen i Verkmyraån som ligger inom sjösänkingsföretaget gör att Hillesjöns vattennivå överstiger den som sjösänkingsföretaget har rätt att hålla i sjön. Sjösänkingsföretaget vill sänka dammen med 20 centimeter som ett första varsamt försök att komma till rätta med de problem som orsakats av en hög vattennivå i Hillesjön och med avsikt att en utvärdering av resultatet ska ske efter ett år. Det är endast denna sänkning som prövas i detta mål.

Det har inte framkommit att det finns något annat vattenrättsligt tillstånd gällande Hillesjön och sjöns utlopp Verkmyraån än det som gäller för sjösänkingsföretaget. Det innebär att den som ifrågasätter sjösänkingsföretagets rätt i förhållande till den olovligt anlagda tröskeldammen har att dels ansöka om omprövning av sjösänkingsföretaget, dels ansöka om tillstånd i efterhand för dammen och en rätt att dämna Hillesjön. Den sänkning av dammen med 20 cm som sjösänkingsföretaget har anmält är inte avsedd att fullt ut återställa vattendraget till de förhållanden som gäller för sjösänkingsföretaget avseende de nivåer som bestämdes 1926. Den anmälda sänkningen bedöms utgöra en sådan rensning som enligt 11 kap. 15 § första stycket miljöbalken inte kräver tillstånd och åtgärden får anses ingå i den skyldighet för sjösänkingsföretaget som följer av 17 § i samma kapitel att underhålla anläggningen och rensa diken och övrigt som ingår i den. Med de försiktighetsmått som länsstyrelsen har föreskrivit finns det inte skäl att bedöma att sänkningen skulle medföra sådan skada att den inte ska tillåtas. Överklagandena ska därför bifallas och länsstyrelsens beslut ska, med upphävande av mark- och miljödomstolens dom, fastställas.

Avgörandet får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättslagmannen Ylva Osvald, hovrättsråden Roger Wikström, referent, och Birgitta Bylund Uddenfeldt samt tekniska rådet Dag Ygland.

Föredragande har varit Susanne Schultzberg.

ÖSTERSUNDS TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2019-04-16
meddelad i
Östersund

Mål nr M 1648-18
Mål nr M 1649-18

PARTER

Klagande

1. Föreningen Hillesjöns framtid

2-19

20-24

Motparter

1. Hillesjösänkningen av år 1926

2. Länsstyrelsen i Gävleborgs län
801 70 Gävle

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsen i Gävleborgs läns beslut 2018-05-21 i ärende nr 4078-2016 och 61-2017, se **bilaga 1**

SAKEN

Anmälan om klagomål på vattennivån i Hillesjön och Verkmyraån, samt anmälan om sänkning av tröskeldammen i Verkmyraån vid utloppet ur Hillesjön på fastigheten XXX i Gävle kommun

DOMSLUT

M 1648-18

Mark- och miljödomstolen avskriver mål nr M 1648-18, d.v.s. den del som avser klagomål på för hög vattennivå i Hillesjön och dammen i Verkmyraån, Länsstyrelsens i Gävleborgs län ärende nr 4078-2016.

M 1649-18

Mark- och miljödomstolen upphäver Länsstyrelsens i Gävleborg län beslut i ärende nr 61-2017 och förbjuder Hillesjösänkningen av år 1926 att vidta den begärda sänkningen av tröskeldammen i Verkmyraån.

BAKGRUND OCH UTREDNING I MÅLET

Hillesjön är sedan snart 100 år sänkt i syfte att få tillgång till mer jordbruksmark. Tillstånd finns för sänkningsen, *Hillesjönsänkningsen av år 1926*. För att motverka risken att Hillesjön växer igen anlades en reglerbar damm i Verkmyraån cirka 300 m nedströms Hillesjön. Något tillstånd söktes aldrig för dammen. Det har inte funnits några tydliga regler för hur dammen skulle regleras och av vem.

För att lösa problemen med den reglerbara dammen anlades 2010 en ny fast damm av morän- och stenmassor (tröskeldamm) strax uppströms den tidigare reglerbara dammen. Dammen anlades av Föreningen Hillesjöns Framtid efter godkännande av Länsstyrelsen i Gävleborgs län och dialog med kommunen och boende runt sjön. En förutsättning för såväl länsstyrelsens som närboendes godkännande av den nya dammen var att förhållanden vid framförallt höga flöden skulle bli samma som tidigare.

Efter att tröskeldammen anlagts fick länsstyrelsen in klagomål på för hög vattennivå i Hillesjön. Med anledning av detta lade länsstyrelsens upp ett ärende som fick diarienummer 4078-2016.

I februari 2016 fattade länsstyrelsen ett beslut om att förelägga Föreningen Hillesjöns Framtid att ta bort den anlagda tröskeldammen (diarienummer 966-2015). I samband med att Föreningen Hillesjöns Framtid överklagade beslutet till mark- och miljödomstolen meddelade länsstyrelsen att istället för krav på att föreningen ska ta bort dammen kunde krav ställas på att tillstånd skulle sökas för dammen. Domstolen upphävde föreläggandet och återförvisade ärendet för ny handläggning (mark- och miljödomstolens mål nr M 633-16). Av domstolens skäl framgick att domstolen ansåg att dämningen av Hillesjön inte kunde prövas inom ramen för ett anmälningsärende, och att det var mer lämpligt att ärendet skickades tillbaka till länsstyrelsen för ny handläggning, istället för att domstolen skulle förelägga föreningen att söka tillstånd. Domstolen framförde även att det fanns brister i beslutsunderlaget rörande bland annat tidigare fördämning och påverkan på

sjösänkingsföretaget. Med anledning av återförvisningen lade länsstyrelsen upp ett nytt ärende som fick diarienummer 61-2017.

Hillesjösänkningen av år 1926 inkom den 9 maj 2018 till länsstyrelsen med en formell begäran om att få sänka tröskeldammen i Verkmyraån med 20 cm. Länsstyrelsen lade in anmälan i ärende nr 61-2017. Den 21 maj 2018 beslutade länsstyrelsen att Hillesjösänkningen av år 1926 har rätt att genomföra begärd sänkning med 20 cm av tröskeldammen i Verkmyraån vid utloppet ur Hillesjön på fastigheten XXX i Gävle kommun. Beslutet förenades med vissa föreskrivna försiktighetsmått. I beslutet angavs även följande: *Med detta beslut avslutar länsstyrelsen ärende 535-4078-2016 och 61-2017 som handlar om klagomål på vattennivån i Hillesjön och dammen i Verkmyraån.*

YRKANDEN M.M.

Föreningen Hillesjöns Framtid m.fl. har yrkat att mark- och miljödomstolen, med ändring av länsstyrelsens beslut, ska förbjuda Hillesjö-sänkningen av år 1926 att företa den anmälda sänkningen av tröskeldammen i Verkmyraån.

Länsstyrelsen har motsatt sig ändring.

Hillesjösänkningen av år 1926 har yttrat sig med en fråga om vattendomen från år 1926 fortfarande gäller, men har därutöver inte anfört något.

UTVECKLING AV TALAN

Föreningen Hillesjöns Framtid

Beslutet strider mot mark- och miljödomstolens avgörande i mål nr M 633-16. Det är fortfarande inte tillräckligt utrett vilken effekt tröskeldammen har på vattennivån vid medel till höga flöden. Länsstyrelsen har redovisat mätningar vid dammen men inga beräkningar av flödeseffekter. I en beräkning av flödeseffekter behöver man ta i beaktande vilken inverkan hela vattensystemet medför för avbördningskapaciteten. Vidare har inga bedömningar eller beräkningar av förväntade konsekvenser gjorts, vare sig för sjöns bevarande eller för klagande fastighetsägare. Inte heller har det gjorts någon konsekvens-bedömning av hur en sänkt sjönivå kan påverka den sjönära grundvattennivån och vattentillgång i enskilda brunnar.

Beslutet baseras enbart på vattendom associerad till ”Hillesjönsänkningen av år 1926”. Man har inte på något sätt beaktat senare samhällsutveckling och lagstiftning. Boende runt Hillesjön har anpassats efter nuvarande vattennivå.

Länsstyrelsens beslut är inte förenligt med miljöbalken. Den aviserade sänkningen kan förväntas ge svåra konsekvenser för miljön i Hillesjön. Beslutet strider mot 11 kap. 6, 8 och 13 §§ miljöbalken. Beslutet tar oproportionerligt stor hänsyn till begränsade och delvis obekräftade olägenheter hos ett fåtal fastighetsägare. För de högsta vattenstånden saknar dammen betydelse.

M A och O A

De äger fastigheten XXY och bor i ett hus vid Hillesjön. De värnar om sjön. Hillesjön får inte bli grundare, inte växa igen ytterligare och inte försummas som sjö. Sjön är mycket viktig för dem och för många andra under årets alla årstider. De undrar om en sänkning av sjön kan påverka deras brunn. De ser ingen balans i vad effekterna av en sjösänkning skulle innebära för Hillesjön i förhållande till vad några uttrycker som problem. Istället för att sänka Hillesjön borde de arbeta för ett bevarande av Hillesjön i framtiden.

E A och J Å

Det saknas en risk- och konsekvensanalys om vad som kommer hända med sjön och naturen i dess närhet om man gör en sänkning av sjön eller ändring av dammen. Vidare ska en utredning av sjön göras. Av utredningen kommer att framgå vad som vore de bästa åtgärderna för sjön. Dammen fungerar endast som en garant för den lägsta nivån vid utebliven nederbörd och torka. Dammen är inte orsaken till att sjön under extrema fall håller en hög nivå. Detta är enkelt att se eftersom Verkmyraån håller en lika hög nivå som sjön även efter dammen. Verkliga anledningen är att Verkmyraån (som är en uppgrävd å) med åren blivit igenfylld av bråte och slagg. Den öppna vattenspegeln kommer att minska kraftigt då solljuset nu kommer att nå botten i större utsträckning, vilket medför ökad växtlighet. Vad som idag är grunda partier kommer att bli till land och vassåker. Det som idag är kraftigt beväxta områden kommer att bli till träsk. En utförd sänkning kommer att medföra att de problem som varit med bottenfrysning kommer tillbaka. I takt med att sjön blir mer och mer obrukbar så kommer det att medföra värdeminskningar på fastigheterna. Allmännyttan av sjön kommer försvinna eftersom de platser som idag är tillgängliga och väl ordnade kommer att ligga bredvid träsk eller sumpmark. Det har hänt mycket sedan 1926 och det är dags att tänka efter innan man gör något som kanske inte är reverserbart.

J B och K L

Att beslut har tagits i frågan utan att grundligt utreda vilka effekter en sänkning får måste räcka för att upphäva beslutet. Hillesjön har hämtat sig bra under de senaste åren då vattennivån varit som den är idag. Alla de som bor i närheten av sjön bor där just av den anledningen att det är en sjö. Vid en sänkning skulle sjön bli mer sumpmark än en sjö och den skulle vara helt utan räddning. Det pågår en parallell utredning gällande muddring för att få bukt med växtligheten i sjön. Ett par tomtägare kan inte få diktera villkoren för sjöns överlevnad och ett beslut om sänkning kan inte fattas utifrån en skrivelse från 1926.

O H och C W

De äger XXZ Det saknas en risk- och konsekvensbeskrivning för Verkmyraån och för Hillesjön. Den begärda sänkningen saknar helt beskrivning om utformning etc. Kommer det innebära att den faktiska konstruktionen tas bort eller kommer man även sänka botten på Verkmyraån med 20 cm? Finns det en konsekvensbeskrivning för hur detta kommer att påverka den fisk som varje vår går upp i Verkmyraån för att leka? Det finns inget i beslutet som anger hur ett eventuellt borttagande av den idag existerande tröskeldammen kan påverka Hillesjön. Att sjön, som idag har hög näringsbelastning, inte tjänar på en mindre vattenvolym torde vara uppenbart. Finns det någon plan för hur näringsbalansen i Hillesjön ska kunna hållas i schack så sjön inte växer igen, om vattenvolymin minskas?

Skulle Hillesjön växa igen, vilket länsstyrelsen skriver att delar av den riskerar att göra, skulle värdet på fastigheterna i området sjunka avsevärt. Deras livskvalitet är i högsta grad beroende av möjligheten att kunna bada och fiska i sjön. De har dessutom genomfört investeringar för att deras fastighet ska kunna fungera som året-runt-boende. Dessa investeringar riskerar de att inte kunna få igen vid en eventuell försäljning, om sjön förvandlas till ett träsk.

Sjön har redan idag betydande mängd vass och sjöväxter som mer och mer tar över sjöns vattenspegel. Det är exempelvis nästan omöjligt att hitta Verkmyraåns mynning i sjön under sommartid, om man ger sig ut i båt eller kanot. Istället möts man av en mycket kompakt vägg av vass. Hur skulle en sänkning av vattennivån påverka detta?

Det är oklart om länsstyrelsens beslut kommer att få önskat resultat.

Tröskeldammen har enbart påverkan vid lågvattenstånd och inte vid höga flöden. Vid höga flöden så bromsar mycket annat än tröskeln vattenflödet (nerfallna träd, bredden på fåran, vass och sjöväxter m.m.). Det ligger redan mycket träd m.m. i Verkmyraån.

Har länsstyrelsen och sänkningsföretaget tillstånd att anlägga en ny tröskeldamm med angivet djup? Borde inte sänkningsföretaget söka tillstånd för en helt ny tröskel på en annan nivå, då den skiljer sig både från nuvarande tröskel och den tidigare vattendomen från 1926. Att förändra tröskeln borde således vara samma sak som att anlägga en ny tröskeldamm.

Hillesjöns bästa borde vara i fokus. Det viktiga borde vara att Hillesjön får finnas till och existera som sjö, med en näringsnivå som är i balans och en vattenkvalitet som gör att flora och fauna frodas och mår bra. Ett samlat grepp borde tas om sjön, där man med kunniga vattenbiologers ledning kan utvärdera sjöns status, samt hur man kan komma tillrätta med den pågående för höga näringsbelastningen och igenväxningen av vass och sjögräs.

K S och M J

De äger XYY. Beslutet strider mot mark- och miljödomstolens vid Östersunds tingsrätts avgörande i mål nr M 633-16. Det målet återförvisades till länsstyrelsen för förnyad handläggning, eftersom den effekt som tröskeldammen har på vattennivån vid medel till höga flöden inte hade utretts ordentligt. Detta har fortfarande inte utretts ordentligt. Det finns inga beskrivningar eller beräkningar på vilka konsekvenser en sänkning av sjön skulle innebära. Hur kommer det att påverka grundvattennivån runt sjön och de boende som har enskild brunn? Kommer sjön, som idag är mindre än en meter djup på stora delar av sjön, att klara en sänkning eller kommer den att växa igen? Allmännyttan – både sommartid och vintertid nyttjas sjön av allmänheten till olika friluftaktiviteter.

Länsstyrelsens beslut strider mot 11 kap. miljöbalken. En sänkning av Hillesjön skulle innebära stora konsekvenser för miljön, samt dess fiske- och fågelliv. Sjön skulle växa igen till stor del, då den redan idag är grund på stora områden och resten av sjön skulle bli så pass grund att det blir stor risk för en bottenfrysning, vilket skulle vara ytterligare förödande för djurlivet.

Beslutet är baserat på en nästan 100 år gammal vattendom associerad till ”Hillesjösänkningen av år 1926”. Under det sekel som har gått sedan dess har det skett en rejäl samhällsutveckling och förändrad lagstiftning gällande bevarande av sjöar och vattendrag.

Närheten till sjön i dess nuvarande vattennivå är en stor anledning till att de har flyttat dit. De bor på en sjötomt vid den del av sjön som är lite grundare och redan idag växer det mycket i sjön, vilket troligen kommer ta överhanden om sjön sänks. Om beslutet verkställs kommer det leda till en värdeminskning avseende deras fastighet. Det är en nedslående tanke att deras barn kanske inte får växa upp med allt det som Hillesjön erbjuder idag. Majoriteten av alla som har bostäder runt sjön vill att Hillesjön bevaras med sin nuvarande vattennivå.

En utredning har påbörjats genom Gävle kommun, finansierad av LONA. En inventering av situationen för Hillesjön och lämpliga åtgärder kommer att föreslås. Utredningen ska beakta förutsättningen för olika intressen såväl vad gäller vattennivå som effekt av olika tänkbara åtgärdsalternativ. Det är olämpligt att med dagens bristande kunskapsläge fatta ett avgörande beslut för Hillesjön om ändring av dammnivån.

A K och J K

De har sin sommarbostad på Hillsjöstrand. Hillesjön är ett stort rekreativsmål för många Gävlebor, inte bara för de som bor i Hillsjöstrands året runt. Det är helt obegripligt att låta en dom från 1926, motivera en sänkning (i nutid) med 20 cm, utan att någon konsekvensanalys har gjorts. Det framgår inte från vilken utgångsnivå sjön ska sänkas. Det råder helt andra förutsättningar nu än vad det gjorde för 92 år sedan. En sådan dom måste kunna omprövas. Länsstyrelsen borde se till att markägarna rensar Verkmyraån, istället för att sänka nivån i Hillesjön.

B M

Hon äger XYX. Det är helt förkastligt att genomföra en sänkning av dammen i Verkmyraån. Beslutet har fattats med stöd av ett tillstånd från 1926. En hel del har

hänt med kringliggande natur efter år 1926. Innan beslut fattas bör man avvakta den utredning som Gävle kommun ska göra av sjön. Miljön i Hillesjön måste förbättras. Det är redan nu lågt vattenstånd i stora delar av sjön. Öppna vattenytor är en förutsättning för fiske. Hon har en egen brunn och risken är att den sinar om vattenståndet minskar. Om sjön sänks nu så kommer kostnaderna för vad som kommer behöva göras i framtiden att bli mycket stora. I snabbt växande Gävle kommun bör finnas intresse av att bevara och förbättra miljön i Hillesjön. Markägarna nedströms dammen bör ta sitt ansvar och rensa Verkmyraån.

H N och M N

De äger XYZ. I domen från 1926 finns ett antal villkor som inte är uppfyllda, bl.a. att diken och Verkmyraån ska underhållas så att avrinningen säkerställs. Detta har inte skett. Kanske räcker det med detta. Inte heller finns det något fastställt värde på vattennivån. Domen bör ändras. Det bör göras en ny utredning om och kring Hillesjön, med konsekvensanalyser på de möjligheter som kommer fram. I Kyrkviken, i södra änden av Hillesjön, ligger en bad- och båtplats för boende i Hille. Denna är så grund att den idag nästan växer igen. Hillesjön är en ornitologisk viktig fågelsjö med många olika arter som miljömässigt behöver oinskränkt vattennivå med öppna ytor.

K P

Han äger XZZ. Han är uppväxt i Hillsjöstrand och är idag boendes där med sin familj. De badar och fiskar i sjön. Sjön är som en oas för alla Gävlebor. År 1926 såg det annorlunda ut jämfört med idag. Det är fel av länsstyrelsen att, genom att hänvisa till en vattendom från 1926, tillåta en sänkning av sjön. Anledningen att sjön ibland under korta perioder får högre nivå än normalt har ingenting med dammen att göra. Dammen håller endast en lägsta nivå på sjön under torrperioder. Orsaken till översvämningar är Verkmyraån som ska reglera vattenflödet. Verkmyraån är sedan länge totalt igenväxt. Det som måste ske är att markägaren tar sitt ansvar och dikar om Verkmyraån. Hillesjön ska behållas som en sjö och får inte bli ett träsk.

A W och S W

De äger XZX. En utredning om situationen i Hillesjön är påbörjad genom Gävle kommun. Utredningen, som ska göras av en som är särskilt kunnig gällande sjörenovering, ska visa effekten av olika vattennivåer samt vilka övriga åtgärdsalternativ som finns för att återskapa en öppen sjö. Det vore därför olägligt att i detta skede sänka nivån innan utredningen är klar. Det verkar heller inte ha gjorts någon risk- eller konsekvensanalys som visar vad en ändring av dammnivån skulle innebära.

U Z

Om beslutet verkställs så kommer detta leda till en värdeminskning av hans fastighet. Sjön är en av anledningarna till att han valde att bo just där. Han köpte sin fastighet under de förutsättningar som fanns och som finns nu. Att vattennivån är ojämn under året är något som är naturligt men det har inte med dammen att göra. Verkmyraån är i stort behov rensning då det rinner väldigt dåligt på grund av allt som har ramlat ner och växt upp. Det verkar inte som det gjorts någon risk- och/eller konsekvensanalys. Vad kommer beslutet att innebära för vattentillförseln till hans brunn? Hur säkerställs att verkställighet av beslutet inte förstör den känsliga naturen och ekosystemen som är kopplade till sjö och natur. Vad kommer att ske med uttern vid hans brygga, med fisken och med fåglarna och andra djur? Hur kommer fritidsnyttjandet att påverkas? Många olika aktiviteter görs under hela året. Det är en vacker miljö där många får koppla av. En ny vattendom bör göras och utformas efter de förutsättningar som råder idag, inte utifrån hur det var 1926. Utredningen om vad som är bäst för Hillesjön bör inväntas innan man går vidare med detta.

S S och L R

De äger XZY vid Hillesjöns strand. Beslutet strider mot mark- och miljödomstolensavgörande i mål nr M 633-16. Tröskeldammens effekt på vattennivån är oklar då detta inte utretts ordentligt. Länsstyrelsen har inte upprättat en tillfredsställande konsekvensbeskrivning där man analyserat huruvida en sänkning av vattennivån kan komma att påverka grundvattennivån och därmed de

som fastighetsägare som har enskilda brunnar. Hillesjön har ett mycket rikt fisk- och fågelliv. En sänkning av vattennivån i sjön skulle innebära en överhängande risk för bottenfrysning då sjön redan idag är väldigt grund på flera håll. De grunda partierna skulle snart växa igen. Länsstyrelsens beslut strider mot bl.a. 11 kap. 6, 7, 8 §§ miljöbalken.

Länsstyrelsens beslut är fattat utifrån vattendomen associerad till ”Hillesjösänkningen av år 1926”, en snart 100 år gammal dom. Länsstyrelsen har inte tagit hänsyn till det senaste seklets samhällsutveckling och förändrade lagstiftning.

Många nyttjar Hillesjön för diverse fritidsaktiviteter. De senaste åren har Hillesjöstrand gått från att vara ett utpräglat sommarstugeområde till att bli permanent bostadsplats för många familjer. En sänkning av vattennivån i sjön skulle inte bara innebära att sjön växer igen allt mer och att värdet på deras fastigheter sjunker betydligt. Det skulle dessutom innebära en försämrad livskvalitet för de som sökt sig dit just på grund av närheten till en öppen sjö. Med hänsyn till det bristande kunskapsläget är det ytterst olämpligt att i dagsläget fatta ett avgörande beslut för Hillesjöns framtid, särskilt med tanke på den utredning av sjön som nu påbörjats genom Gävle kommun. En inventering ska komma till stånd där man utreder Hillesjöns situation, vattennivåer och tänkbara åtgärdsalternativ. Genom länsstyrelsens beslut tas oproportionerligt stor hänsyn till begränsade och delvis obekräftade olägenheter hos ett fåtal fastighetsägare.

C S och J S

Det har inte gjorts några bedömningar eller beräkningar på förväntade konsekvenser, vare sig för sjöns bevarande eller för fastighetsägare i området. Boende vid Hillesjön är etablerat med hänsyn till den öppna sjön som länge funnits. Beslutet att sänka Hillesjön är baserat på en vattendom associerad till ”Hillesjösänkningen av år 1926”. Detta blir fel eftersom samhället och Hillesjön i dagsläget ser annorlunda ut. En sjösänkning är ofördelaktigt för de som har boende med sjötomter (YYY), men även för turismen (badstränderna), fiske och

fågelliv. En sänkning skulle innebära ökad växtlighet och negativt habitat för det djurliv som idag finns i sjön, då det uppstår syrebrist för fiskar och leder till en minskad sjöareal för fåglar.

Länsstyrelsen

Flera av de klagande hänvisar till en pågående utredning av miljön i Hillesjön som ska ge förslag på åtgärder för förbättringar av miljön i sjön och att det är fel att förgå denna utredning genom länsstyrelsens beslut. Vidare framför flera klagande att det inte är rimligt att hänsyn till en så pass gammal vattendom/prövning som Hillesjösänkningen från 1926.

Föreningen Hillesjöns Framtid har under våren 2018 ansökt om Lona-medel (lokala naturvårdsmedel) hos länsstyrelsen för att genomföra en utredning av hur miljön i Hillesjön ska kunna förbättras för att bland annat ge bättre förutsättningar för fågellivet. Enligt ansökan kan utredningen komma att föreslå olika typer av åtgärder däribland muddring av vissa områden.

Länsstyrelsen ser positivt på att det ska genomföras en utredning av miljön i Hillesjön och det kan finnas flera olika typer av åtgärder som kan bli aktuella för att förbättra miljön i sjön. När det gäller fortsatt dämning av sjön på dagens nivå har länsstyrelsen i sitt beslut angivit förutsättningarna för detta. Det kräver relativt omfattande utredningar och en tillståndsprövning i mark- och miljödomstol. Vidare är det troligt att det kommer krävas någon form av skadekompensation för de markägare som lider skada av en högre vattennivå i sjön däribland delägarna i Hillesjöns sjösänkingsföretag. Om planerad utredning som Lona-medel söks för kommer innehålla dessa delar är osäkert.

Det som är säkert är att det finns ett sjösänkingsföretag för Hillesjön som fortfarande är giltigt. Det innefattar en rätt att utföra de rensningar som krävs för att bibehålla de laggivna djupen i diken och Verkmyraån som ingår i sjösänkingsföretaget. Den anlagda dammen i utloppet Verkmyraån saknar däremot tillstånd. Mark- och miljödomstolen har i dom den 4 januari 2017 i mål M 633-16

konstaterat att anläggande av dammen var tillståndspliktigt. I dess nuvarande utformning har inkomna klagomål och länsstyrelsens inmätningar på plats visat att dammen har en inverkan på vattennivån och därmed olika enskilda intressen runt sjön. Det är därmed inte alls uppenbart att dammen varken skulle skada allmänna eller enskilda intressen runt sjön (11 kap. 12 § miljöbalken). Det innebär att dammen inte är laglig i dagens utformning då tillstånd skulle ha krävts för anläggande och bibehållande av dammen.

Länsstyrelsen har i det överklagade beslutet bara konstaterat att Hillesjöns sjösänkingsföretag har en laglig rätt att ta bort delar av dammen inom sjösänkingsföretaget så att den inte längre orsakar skada på omgivande mark/fastigheter. Vad de klagande framför ändrar inte sjösänkingsföretagets rätt att utföra denna åtgärd.

SKÄL

M 1648-18

Länsstyrelsen har den 21 maj 2018 fattat beslut i två ärenden, 4078-16 och 61-2017. Överklagandena av ärende nr 4078-16 har handlagts i mark- och miljödomstolens mål nr M 1648-18, och överklagandena av ärende nr 61-2017 i mål nr M 1649-18..

Länsstyrelsens ärende nr 4078-2016 gäller klagomål på för hög vattennivå i Hillesjön. Av överklagandena framgår att klagandena motsätter sig länsstyrelsens beslut att tillåta Hillesjösänkningen av år 1926 att sänka tröskeldammen, d.v.s. ärende nr 61-2017. Av överklagandena framgår vidare att de som klagat motsätter sig en lägre vattennivå. Mark- och miljödomstolen konstaterar alltså att överklagandena rätteligen hänför sig till länsstyrelsens ärende nr 61-2017, och inte till ärende nr 4078-2016. Inga invändningar har framställts avseende det sistnämnda ärendet. Mål nr M 1648-18 ska därför avskrivas och överklagandena handläggas i M 1649-18.

M 1649-18

Vad som kvarstår för domstolen att pröva i sak är överklagandena av länsstyrelsens beslut i ärende nr 61-2017, d.v.s. om länsstyrelsen gjort rätt som med vissa föreskrivna försiktighetsmått, godtagit Hillesjösänkningen av år 1926:s anmälan om att få sänka tröskeldammen i Verkmyraån.

Mark- och miljödomstolen konstaterar att det saknas tillstånd till en damm i Verkmyraån, och att det trots detta finns två dammar i Verkmyraån. Av handlingar i målet framgår att det råder delade uppfattningar om vilken vattennivå som Hillesjön och Verkmyraån ska ha. Vidare framgår av utredningen i målet att diskussioner kring dammarna i Verkmyraån och vattennivån i Hillesjön pågått under flera år. Enligt mark- och miljödomstolens bedömning får det anses utrett att en viss påverkan på vattennivån uppstår till följd av den anlagda tröskeldammen.

Sjösänkningsföretaget är den enda tillståndsgivna vattenanläggningen i Verkmyraån. Av detta följer en rättighet för sjösänkningsföretaget och dess styrelse att vid behov genomföra rensningar i Verkmyraån för att bibehålla de djup och bredd på ån som anges i ritningarna till förrättningshandlingarna från 1926. Länsstyrelsen menar att det med denna rättighet även följer en rätt/skyldighet att helt ta bort den anlagda dammen i ån.

Domstolen konstaterar att det med sjösänkningsföretagets tillstånd förvisso följer en rättighet/skyldighet att genomföra rensningar och underhålla diken och den del av ån som ingår i företaget. Sådan rensning och skötsel av diken/ån sträcker sig dock, enligt mark- och miljödomstolens bedömning, inte så långt att Hillesjösänkningen av år 1926 har rätt att, med stöd av sitt tillstånd, riva ut den olovligt anlagda dammen.

Mark- och miljödomstolen konstaterar att en utrivning av dammen skulle innebära en återgång till de vattenförhållanden som rådde innan dammen anlades. Utrivning av en dammanläggning är normalt tillståndspliktigt. Tillstånd krävs dock inte om

det är uppenbart att varken allmänna eller enskilda intressen skulle skadas av åtgärden, 11 kap. 12 § miljöbalken.

Mark- och miljödomstolen anser inte att det av rättigheterna för sjösänkingsföretaget följer en rättighet att ändra vattennivån genom att sänka en olovlig och icke tillståndsgiven tröskeldamm. Till följd härav ska länsstyrelsens beslut upphävas och Hillesjösänkningen av år 1926 förbjudas att vidta den anmälda åtgärden.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se **bilaga 2** (MMD-02)

Överklagande senast den 7 maj 2019. Prövningstillstånd krävs.

På mark- och miljödomstolens vägnar

Karin Johnsson Ryd

Målet har avgjorts av rådmannen Karin Johnsson Ryd, ordförande, och tekniska rådet Lars-Gunnar Sjölund. Föredragande har varit beredningsjuristen Ewa Holmberg.